

Istoricul Partidului Național Liberal

Liberalii si Cuza Vodă

Unirea Principatelor Române marca în viața politică românească un moment crucial, anume trecerea de la forma de guvernare absolutistă la aceea constituțională, în care puterea se exercita în numele reprezentanților aleși ai națiunii. Principiul că unica sursă a puterii era poporul însuși, chiar dacă cei chemați să-i desemneze, deputații, erau o infimă minoritate, marca o ruptură hotărâtă atât cu trecutul medieval, în care guvernarea era considerată un apanaj al unor privilegiați, cât și cu ingerințele străine în afacerile publice. Deși nu în limite mai largi trasate Adunărilor ad-hoc, Convenția puneă temeiurile principiale ale unei guvernări bazate pe separarea puterilor statului, pluralism politic, libertăți individuale și asociative, inclusiv în domeniul presei, exprimarea ideilor în toate domeniile creației, etc.

Sub domnia lui Cuza, liberalismul parcurge două etape distincte de afirmare. Între anii 1859-1864, el se definește și se întregeste în toate direcțiile de acțiune. După 2 mai 1864, când se înfăptuia o domnie personală, Cuza impunea un fel de tutelă politico-instituțională, suprimând presa autonomă, grupurile și reuniunile politice. Dar dacă liberalismul politic se cantonează în cercuri relativ restrânse, cel intelectual și cultural se dezvoltă fără nici o restricție. Tot astfel, sub raport economic, societatea românească se afla sub impactul liberei inițiative și al concurenței, acestea împingând-o într-un accelerat proces de dezvoltare. Situația aceasta permitea cristalizarea și aprofundarea unor concepte specifice economiei de piață.

Cine erau liberalii după Unire? Sub un asemenea nume generic apăreau o serie de oameni politici de origine și condiție socială diferită. Există, mai întâi, un grup restrâns de oameni care proveneau din rândul vechii boierimi angrenată la începutul epocii moderne în lupta pentru emancipare politică. În rândul acestora erau situate familiile Cretulescu, Câmpineanu, Goleșcu, Ghica, Malinescu, Rosetti, Sturdza-Miclauseni etc. Din mediul unei părți a boierimii mici și mijlocii, legată de comerțul cerealiilor și cu vite, răsărisera, de asemenea, fruntași liberali ca Dumitru și Ion C. Brătianu, Mihail Kogălniceanu etc. Liberalii munteni aveau în burghezia orășelor - la acea dată peștrită din punct de vedere etnic, cuprinzând și efective relativ mari de străini - numeroși exponenți, dar mai ales aderenți. Tot în mișcarea liberală își găseau locul intelectuali: profesori, juristi, avocați, medici, publiciști, învățători și preoți, aceștia din urmă cu ramificații până în sate.

Factorul care dădea unitate, mai ales culoare, tuturor acestor elemente peștrite îl reprezenta doctrina politică. Ea era inspirată din principiile Revoluției franceze, dar cu deosebire din practica liberalismului occidental. Aceeași doctrină se întemeia pe tradițiile național-culturale și politice care, în pofida vicisitudinilor istorice, în anumite momente și în unele medii restrânse, introduseseră un climat de toleranță și dialog, o metodă de limpezire a disputelor nu prin recurgere la autoritate și reprimare, ci prin utilizarea argumentelor și dovezilor.

Dar afirmarea liberalismului în România după 1859 se face în condiții speciale. Principalul beneficiar al noului regim politic al Convenției nu sunt elementele de origine burgheză, ci, dimpotrivă, acelea care și trageau puterea din marea proprietate funciara, mosierimea, oameni din rândul careia unii mai detinuseră funcții în stat sub vechiul regim semiabsolutist. Din aceste motive, deși bine conturată sub raportul conținutului de idei, doctrina liberală nu era împartășită în egală măsură de principalii ei exponenți. Concretizarea unora dintre principii era condiționată de interesul social al celor chemați să cârmuiască afacerile publice. În societatea românească, liberalismul are aderenții cei mai activi nu în marea mosierime stăpână pe putere, ci în mosierimea mică și mijlocie, dar mai ales în burghezia autohtonă dornică de ascensiune.

O trăsătură caracteristică a liberalismului este naționalismul. Cei mai avântați liberali, radicalii, se numesc ei înșiși partid național. Ca atare, ei se identifică cu interesele majore ale poporului român în raport cu dominația străină sub forma suzeranității otomane și protectoratului rusesc, dar și sub aceea a impunerii numeroșilor străini din economie sub jurisdicția românească. Deși apare drept prima trăsătură specifică a liberalismului încă de la finele secolului al XVIII-lea, naționalismul dobândește noi întregiri. Printre acestea, în prim plan se află ideea dobândirii suzeranității depline a statului român, sub raport politic și economic, precum și desăvârșirea unității lui în întregul spațiu etnic.

Liberalismul epocii Revoluției de la 1848

Liberalismul este în primul rând o doctrină, o doctrină destul de veche care se sprijină în fond pe liberul arbitru și care, cum sublinia Hayek, este singura garanță a unui comportament politic coerent. Este totodată drept că termenul de libertate este foarte greu de definit. Aulus Gellius - cunoscutul gramatician roman - spunea despre libertate: "Toată lumea vorbește despre ea, însă nimeni nu știe despre ce e vorba". Și cu toate acestea, conceptul de libertate a devenit esențial; el ocupă, scria Tocqueville, în lumea politică ca și atmosfera în lumea fizică.

Gasim o formă de liberalism politic și în antichitate. Ea era însă definită numai la nivelul cetății. Aproape toți istoricii sînt de acord să considere liberalismul european își are rădăcinile în Magna Carta, întocmită în Anglia veacului al XIII-lea și mai târziu în marea efervescentă social-economică a Rinascimento-ului florentin din Quattrocento. Un rol important l-a avut și Reforma protestantă continuată de mercantilismul secolelor XVI-XVIII în contextul căruia Fenelon definea preliberalismul aristocratic, iar J. Locke, Hobbes, Montesquieu, J.-J. Rousseau și alții formulau bazele filozofice ale doctrinei liberale care determină dezvoltarea burgheziei și apoi constituirea capitalismului și apariția ceea ce M. Flamand numea homo oeconomicus.

Doctrina liberală se conturează teoretic grație mai ales lui S. Mill, A. Smith, T. Malthus și D. Ricardo și duce în final la triumful liberalismului din secolul XIX cu marile sale realizări (în special S.U.A.), dar și cu derapajele inevitabile spre un liberalism extrem în care se promovează dispariția totală a statului sau în care sunt adoptate principiile anarhismului sau egotismului unui Max Stirner.

La noi zorile gândirii liberale se arata sub forma unui palid curent ce se iveste sub primele domnii fanariote si se dezvolta ulterior sub influenta enciclopedismului francez si chiar a fourerismului ajungând la începutul secolului al XIX-lea pâna la orientarile stângiste naive ale lui Tudor Vladimirescu sau la exagerarile falansteriene ale lui Manolache Balaceanu.

Aceasta gândire capata o pondere mai marcata datorita tinerilor boieri aflatii la studiu la Paris si influentati, printe altii Marele Orient al Frantei, de Lamartine si J. Michelet, tineri care au realizat tumultul din 1848, adevarata "Revolutie în giubea si cu colpac", cum îi placea sa o numeasca Vlad Georgescu.

Miscarea liberala româna se contureaza mai substantial printre exilatii de la '48, sub puternica înrâurire a lui Napoleon III, capatând si o puternica coloratura nationalistă. Importanta ei s-a vazut în perioada Divanurilor ad-hoc si a luptei pentru Unire si apoi sub Al. I. Cuza. Tot ea a contribuit la înlaturarea regimului totalitar instaurat de camarila lui Cuza.

Toata lumea este de acord sa situeze începuturile - stricto sensu - ale liberalismului în România odata cu înfiintarea în ianuarie-martie 1875 a Partidului National Liberal sub forma coalitiei de la Mazar-Pasa, dupa numele turcesc al englezului Lakeman, în casele carui a avut loc prima reuniune, în timpul guvernarii conservatoare a lui Lascar Catargiu. E interesant de urmarit în memoriile lui Ion Balaceanu, pe atunci prefect al politiei capitalei, cum a fost perceputa acesta coalitie, drept un cuib de conspiratori antimonarhisti, care totusi a format la 27 aprilie / 9 mai 1876 guvernul liberal condus de Epureanu, urmat la 24 iulie / 5 august de instaurarea marii guvernari liberale a lui I. C. Bratianu ("Vizirul") care se va mentine pâna în 1888 si care consfinteste importanta PNL în istoria României.

Liberalii radicali

Dupa abdicarea silita a lui Cuza din 11 februarie 1866, radicalii lui Ion C. Bratianu si moderatii lui Ion Ghica, precum si o parte a conservatorilor se dedica unei febrile activitati de faurire a unui regim politic monarhic-constitucional. Decizia fortelor liberal-conservatoare fusese una îndrazneata dar si riscanta, caci intentia lor contrazicea interesele nu numai ale Portii, ci si ale celor mai multe Puteri Garante. Caci acestea nu consimtisera unitatea statului decât în timpul domniei lui Cuza.

Conspiratorii din februarie 1866 fusesera constienti de un asemenea pericol, încât, spre a-l contracara, înca de la finele anului 1865 trimisesera în Franta pe Ion C. Bratianu, însotit de Eugeniu Carada. În ianuarie 1866, liderul radical stabilise deja relatii cu fosti amici din anii exilului, precum si cu publicisti filoromâni ca Paul Bataillard si Armand Lévy. De abia dupa rasturnarea lui Cuza actiunea lui Ion C. Bratianu, cu ajutorul lui Ion Balaceanu, agentul diplomatic al tarii la Paris, se deschidea spre autoritatile imperiale, interferându-se, apoi, cu aceea a delegatilor oficiali ai Bucurestilor: Gh. Costa-Foru, L. Steege, Vasile Boerescu si M.C. Epureanu. Cert este ca, în ultima instanta, problema cea mai dificila s-a dovedit a fi gasirea unui pretendent la tronul României agreat de Napoleon III. Prin

diversele lui legaturi personale si oficiale, Ion C. Bratianu îl afla în persoana tânarului locotenent din armata prusiana, Carol de Hohenzollern. Convingându-l pe acesta sa accepte tronul unui stat tânar cu suveranitatea înca nedesavârsita, seful partidului liberal radical îl aducea deghizat - de teama Austriei - cu vaporul pâna la Bazias, de unde apoi veneau împreuna pâna la Turnu-Severin.

Între timp, începând cu 11 februarie 1866, la Bucuresti, guvernul condus de liberalul moderat Ion Ghica, cu conservatorul moderat Dimitrie Ghica la Interne, desfasura o febrila activitate de organizare a noului regim politic. În primele zile ale lui aprilie survenea plebiscitul prin care printul Carol de Hohenzollern - nesusit înca în tara - era proclamat domn al României. S-au desfasurat, apoi, alegeri pentru Adunarea Deputatilor, devenita ulterior Constituinta. Liberalii dispun de un numar relativ mare de deputati, dar majoritatea o detineau conservatorii, întrucât atât în campania electorala, cât si în corpul legiuitor ei continua a fi divinizati.

Liberalii si conservatorii din Constituinta, în afara de consensul asupra unor principii clasice ale unei guvernari bazata pe separatia puterilor statului, garantarea proprietatii si a unui sir de libertati individuale sau de grup, precum si a pluralismului politic, se confrunta puternic asupra modului de compunere a puterii legiuitoare. Daca cei mai multi liberali optau pentru un sistem unicameral, conservatorii si moderatii, dimpotriva, voiau un parlament bicameral. Disputa aceasta era transata de domnitor în favoarea conservatorilor. Tot acest curent politic avea câstig de cauza si în privinta unei legi electorale restrictive. Ca atare, Camera si Senatul, prin colegiile electorale censitare: patru si respectiv doua erau transformate într-un apanaj al unei minoritati relativ culte si avute. Totusi, prin ansamblul prevederilor ei liberal-democratice, Constitutia României din 1866 era apreciata chiar de straini a fi una dintre cele mai avansate.

Libertatile politice erau însa îngradite nu numai pentru marea majoritate a taranilor care posedau doar o insignifianta posibilitate de reprezentare, ci si pentru evrei care, prin art. 7, refuzându-li-se împamântenirea pe motive religioase, erau privati de cetatenie si implicit de drepturi politice. Decizia privitoare la evrei fusese impusa de puternice presiuni exercitate în Moldova în numele burgheziei nationale de catre "fractionistul" Nicolae Ionescu, Ion C. Bratianu si C.A. Rosetti - cei care la 1848 proclamasera împamântenirea "israelitilor" - fiind constrânsi sa sustina tendinta mentionata.

Constituirea Partidului National Liberal

La 18 noiembrie 1868 aparea pe scena politica un guvern de centru, alcatuit din liberali moderati si conservatori moderati. Presedintele de Consiliu, Dimitrie Ghica, detinea Externele si Lucarile Publice; Mihail Kogalniceanu, Internele; A.G. Golescu, Finantele; V. Boerescu, Justitia; Alexandru Cretescu, Ministerul Cultelor si Instructiunii Publice; colonelul Alexandru Duca, Ministerul de Razboi. Axa guvernului o constituiau conservatorul moderat D. Ghica si liberalul moderat M. Kogalniceanu, ambii fiind meniti sa linisteasca aprehensiunile Puterilor Garante fata de o politica externa de întregire a suveranitatii statale.

Se convenise initial cu domnitorul Carol I ca respectiva schimbare sa fie doar una de personalitati, noilor ministri promitându-li-se sprijinul corpurilor legiuitoare cu majoritati radicale. Era si motivul pentru care presedintele Adunarii Deputatilor devenea Ion C. Bratianu, cu angajamentul de a sustine guvernul în schimbul continuarii programului sau politic. M. Kogalniceanu însusi era un fel de garant al acelei continuitati dorite. Dar, desi se pronunta în acel sens, Kogalniceanu accentua necesitatea unor relatii loiale cu Poarta si o neutralitate în raporturile cu Puterile Garante, ceea ce însemna o critica indirecta a fostului guvern radical care, datorita promovarii dacoromânismului si a independentei, fusese destituit prin presiuni externe.

Dar, dupa primele momente de dupa instalare guvernul se arata hotarât sa reorienteze legislatia interna într-o directie moderat conservatoare. Conflictul cu liberalii radicali fusese generat îndeosebi de retragerea de catre noul guvern a proiectului de lege, votat deja de Adunarea Deputatilor, privitor la interpretarea legii electorale din 1866, prin care radicalii încercau sa-si întareasca baza sociala în colegiul III urban, ceea ce implica accentuarea si dezvoltarea caracterului sau burghez prin eliminarea unor elemente domiciliatae la sate: arendasi, proprietari de ateliere si manufacturi care de regula votau cu marii proprietari conservatori. Senatul însusi, caruia pentru constituirea unui birou provizoriu în alegeri i se pretindea sa aiba minimum 25 alegatori - ceea ce cu greu se puteau aduna în multe situatii - se vedea estompat.

În fata unei intentii de revigorare a conservatorismului de catre noul guvern, lui Ion C. Bratianu nu-i ramânea decât sa conteste viguros acele încercari. Atacat în Adunarea Deputatilor, el a respins acuzatiile de a fi persecutat pe evrei si s-ar fi implicat în miscarea nationala bulgara, dar a justificat politica de înarmare a tarii promovata de el si apararea românilor din Transilvania de opresiunea autoritatilor maghiare. Ideile lui Ion C. Bratianu erau amplificate de manifestatii publice în care asociatii lui atacau deopotriiva guvernul si pe Carol I, ceea ce facea pe consulul general al Frantei - la 29 decembrie 1868 - sa considere ca, în fapt, Ion C. Bratianu si radicalii sfidau Puterile Garante.

Contradictiile dintre majoritatile din Camera si guvern provoaca dizolvarea acesteia si organizarea de alegeri, în martie 1869, conduse de ministrul de Interne, M. Kogalniceanu. Redevenind unul din barbatii politici cei mai importanti ai tarii, el si-a propus sa alcatuiasca alt parlament, menit sa arunce de pe bancile lui "noroiul" din Bucuresti, adica radicalii, cum îi numea el dispretuitor. Aprecia prilejul favorabil si pentru aplicarea unui plan de a întemeia un partid politic care "ar fi democratic, fara a fi demagogic, un partid care ar fi pentru ordine, fara a fi pentru reactiune". Intentiona, în consecinta, sa puna bazele unei formatiuni politice care sa ralieze toate elementele moderate din tara, organizându-le ca o forta politica opusa atât radicalismului liberal, cât si conservatorismului retrograd. Kogalniceanu își desfasoara campania electorala animat de un atare obiectiv, lansând în tara apeluri catre "liberalii de ordine", adversarii lui fiind de data aceasta radicalii si fractionistii.

Bizuindu-se pe sprijinul administratiei, ministrul de Interne își alcatui o Camera favorabila: 84 adepti ai sai, 19 ai lui D. Ghica si 11 ai lui V. Boerescu, toti acestia

constituind majoritatea. Opozitia cuprindea 20 conservatori independenti, 9 radicali si 8 fractionisti. Camera era dominata de liberalii moderati condusi de Kogalniceanu, încât unii contemporani îl vedeau pe acesta drept "arbitrul suveran al destinelor României".

Independenta națională și modernizarea instituțiilor românești

Daca ar fi sa ne conformam manierei lesne regasibila în dreptul mai tuturor demersurilor istoriografice cu "intitulatii cronologice", atunci s-ar impune aproape de la sine sa începem capitolul de fata cu mentiunea ca anii 1876 si 1899 delimiteaza o perioada cu semnificatii aparte în istoria Partidului National Liberal. La rigoare, însa, respectiva mentiune ar putea suporta observatii din partea "cunoscatorilor de istorie", nu neaparat dintre cei titrati în domeniu, ci chiar dintre cei tinând de mediul mai larg al atât de obisnuitilor, "la noi", pasionati de "cea dintâi carte a natiei".

În legatura cu prima delimitare cronologica, observatiile ar putea viza situarea anului 1876 în proximitatea imediata a altora, cu rezonanta mult mai larga pentru istoria liberalismului la români sau, în genere, pentru istoria noastra moderna, anul 1876 urmând celui în care specialistii considera ca s-ar fi constituit Partidul Liberal si înaintemergând celui marcat de proclamarea independentei de stat. Cât despre anul 1899, portanta sa cronologica sufera de proximitatea copleșitoare a celui semnificând sfârșitul de secol XIX ca si din cauza distantei apreciabile fata de momente cu mai mare încarcatura pentru devenirea programatica si organizatorica a "partidului marilor Bratieni" (ne gândim la kongresul de la Iasi din 1892, când se pare ca a fost (re)confirmata în mod oficial pentru respectiva formatiune politica titulatura de Partidul National Liberal, la schimbarea conducerii aceluiasi partid la 1908-1909 sau la reevaluarea programului si, implicit, doctrinei national-liberale la 1913-1914, reevaluare impulsionata de celebra scrisoare-program a lui Ion I.C. Bratianu, aparuta în "Viitorul", la 7 septembrie 1913, scrisoare în care liderul national-liberal anunta "marile reforme": stabilirea "colegiului electoral unic" si împrôpietarirea "printr-o nevoie, pentru cresterea proprietatii taranesti").

Totusi, desi discutabile, din considerente ce le-am schitat, delimitarile cronologice ale acestui capitol prezinta elemente de rezistenta. Anul 1876 a însemnat începutul celei mai întinse în timp guvernari liberale, nelipsita, se stie, de frecvente reasezari "de cabinet" pâna la 1888. Apoi, la 1899 s-a încheiat una dintre cele mai tensionate guvernari liberale, an ce a cunoscut, pe de alta parte, includerea asa-numitilor "generosi" în rândurile Partidului National Liberal, ce ajunsese "rigidizat" întrucâtva de practicile "elitei sturdziste".

În mare, capitolul de fata priveste un patrar de secol, ultimul al celui de-al XIX-lea, o perioada când Istoria Partidului National Liberal s-a încarcat de date semnificative, de înfaptuiri ce au consolidat edificiul României moderne. O perioada istorica ce a cunoscut mari înfaptuiri national-statale (Independenta si Regatul), fortifierea structurilor societatii moderne, impunerea Vechiului Regat ca centru gravitational al luptei nationale si, nu în ultimul rând, afirmarea statului român ca factor activ în relatiile internationale. Si ca o

constatare cu semnificatii aparte aici, aceeași perioadă a cunoscut cea mai îndelungată prezență a național-liberalilor la guvernarea României: din cei douăzeci și patru de ani asupra cărora ne-am propus să vorbim, șaptesprezece s-au aflat sub semnul guvernelor de nuanță liberală, cu mult mai mult, procentual vorbind, decât au acoperit ca timp guvernele național-liberale din perioada interbelică. În perioada 1876-1899, liberalismul și-a etalat din plin capacitatea de principal curent politic de guvernământ, de primordial instrument politic al edificării României moderne.

Cautând să relevăm în propria lor expresie faptele și faptuitorii unui capitol de istorie a Partidului Național Liberal, ne-am propus să ne referim, mai întâi, la "starea" acestuia din ultimul patrar al secolului XIX, la structurile sale, la deschiderile sale programatice, la liderii săi, la profilul omului politic de sub egida sa; ne-am propus să evidențiem, de asemenea, rolul liberalilor în realizările național-statale de la 1877 (Independența) și de la 1881 (Regatul); ne-am propus să vorbim asupra activității parlamentare și guvernamentale a Partidului Național Liberal și nu, în ultimul rând, asupra poziției și inițiativelor sale în problema "fratilor de-un sânge și de-o limbă" din afara granițelor Miciei României.

1990 – „Reinventarea” liberalismului românesc

1990 este anul „reinventării” liberalismului românesc. 1990 este atât momentul reînființării Partidului Național Liberal, cât și primul an în care valorile și ideile liberale au început să-și facă din nou loc în mentalul colectiv. Reînființat la 15 ianuarie 1990 prin Decizia Civilă nr. 4 a Tribunalului Municipiului București, PNL era continuatorul Partidului Național Liberal constituit în 1875, în condițiile în care grupuri liberale existau în Țările Române încă dinaintea revoluțiilor de la 1848.

Astfel, la nivelul anului 1990, PNL s-a legitimat definindu-se ca partid istoric și continuator al unei tradiții democratice și s-a orientat către un mesaj anticomunist și antifesenist. Liberalii făceau apel, așadar, la un tip de legitimitate tradițională, prin raportarea la și invocarea unui trecut considerat superior prezentului, din punct de vedere politic. Chiar exponenții principali ai Partidului Liberal în 1990 erau personaje care cunoscuseră atât experiența democratică interbelică în calitate de foști membri ai tineretului liberal, cât și pe cea a regimului comunist, ca deținuți politici sau membri ai exilului.

Primul președinte al PNL după 1989 a fost Radu Câmpeanu, fost președinte al studenților liberali, fost deținut politic, plecat ulterior în exil la Paris. De altfel, în primul document programatic al PNL, partidul avea să-și asume tradiția și moștenirea istorică: „Programul PNL se bazează atât pe tradiția sa verificată istoric, cât și pe valabilitatea în epoca contemporană a ideologiei sale.”

Principiile programatice ale liberalilor, enunțate încă de la reparația lor pe scena politică, erau: „garantarea libertății individuale, condiție fundamentală pentru descătușarea forțelor creatoare în toate sferele de activitate socială; garantarea realei separări a puterilor în stat; reabilitarea democrației și apărarea ei prin instituții care să o garanteze; înființarea unui organism însărcinat cu controlul birocrăției și înlăturarea exceselor ei; lupta pentru reinstaurarea libertății de expresie și difuzarea opiniei, libertatea presei și

abolirea cenzurii;...stricta respectare a drepturilor egale ale tuturor minorităților etnice; privatizarea treptată a unităților economice și restructurarea lor după principiul rentabilității în cadrul unei economii de piață." Aceste principii înglobau, în fapt, esența liberalismului, având ca pionieri afirmarea libertății individului, respectarea drepturilor acestuia, construirea unui stat de drept bazat pe separația puterilor în stat și a unei economii concurențiale, de piață. Caracterul general al acestor elemente se datorează momentului special în care au fost exprimate. Sfârșitul anului 1989 marcase prăbușirea regimului comunist totalitar și redefinirea cadrului politic. Era un moment de „politică constituțională,” adică un moment în care se rescriau regulile jocului politic și se contura un nou cadru general, în care urma să se desfășoare viața politică. Din acest motiv, era firesc ca primele documente programatice postdecembriste să fie concepute la un nivel general și să conțină principii de politică constituțională. Cu timpul se va putea observa o scădere a gradului de abstractizare al programelor politice, care vor continua să conțină și principii generale, dar se vor axa pe chestiuni concrete de politică sectorială. Cu toate acestea, o bună parte dintre dezideratele generale exprimate în primul program nu au fost nici până astăzi în totalitate atinse. Pe acest fond, PNL a fost unul dintre actorii principali ai clivajului politic creat în România postdecembristă. Pe falia comunism-anticomunism, acest clivaj inedit a despărțit partidele istorice, inclusiv PNL, de Frontul Salvării Naționale și moștenitorii săi politici (FDSN, PDSR). Clivajul politic a fost dublat de unul la nivelul mesajului și al ideologiei.

În 1990, PNL își definea electoratul țintă ca toți aceia „care susțin din convingere manifestarea libertăților individuale, economice, sociale și politice, cu drepturile și responsabilitățile implicate, respingând ideea împărțirii societății în clase.”

Familia liberală de la atomizare la unitate

După „reinventarea” liberalismului pe care am consemnat-o pentru 1990, putem stabili retrospectiv trei perioade mari în istoria postdecembristă a PNL: 1990-1998 - perioada scindărilor și începutul reunificării; 1998- 2003 - definitivarea unificării și reconsolidarea PNL; din 2003 - creșterea PNL și transformarea în partid mare. Așadar, în prima parte a anilor '90 PNL avea să cunoască un drum deloc ușor, în care se poate identifica aproape un tipar evolutiv. La începutul anilor '90 PNL a cunoscut mai multe sciziuni. Prima s-a produs la scurt timp după alegerile de la 20 mai 1990 și în urma ei s-a creat Partidul Național Liberal - Aripa Tânără (PNL-AT). La 4 iulie 1990 s-a constituit comitetul de inițiativă pentru formarea PNL-AT, din care făceau parte Călin Popescu Tăriceanu, Andrei Chiliman, Radu Boroianu, Dinu Patriciu, etc. Noul partid s-a constituit la 23 iulie 1990. Deși candidatul la președinție al PNL, Radu Câmpeanu, se clasase al doilea, în ansamblu, rezultatul obținut la primele alegeri era unul dezamăgitor. Cu doar 7% din voturi, PNL, alături de celelalte partide istorice reapărute după 1989 - PNȚCD și PSDR - reușea doar o opoziție timidă în fața partidului predominant FSN. Nemulțumirea tinerilor liberali față de modul în care conducerea de atunci pregătise alegerile și gestionarea partidului în general, s-a materializat prin această primă sciziune. Mai târziu, PNL-AT va deveni fundamentul unui alt partid liberal - Partidul Liberal 1993 (PL'93). A doua sciziune, în ordine cronologică, este legată de relația PNL cu Convenția

Democratică din România (CDR). Alianță politică și electorală menită a contrabalansa poziția hegemonică a FSN, CDR fusese creată în noiembrie 1991 și avea în PNL unul din pilonii de bază. Deși rezultatele obținute la alegerile locale din februarie 1992 erau încurajatoare, iar PNL se putea impune ca lider al opoziției, partidul condus de Radu Câmpeanu a ales să participe singur la alegerile generale din septembrie 1992. Decizia a provocat părăsirea partidului de către adepții rămânerii în interiorul CDR și participării pe liste comune, care au format Partidul Național Liberal - Convenția Democratică (PNL-CD). Delegația Permanentă a PNL a hotărât ieșirea din Convenția Democratică la data de 11 aprilie 1992. La 29 aprilie 1992 a fost înscris la tribunal PNL-CD, având ca lideri pe Vintilă Brătianu, Nicolae Cervenî, Dinu Zamfirescu, Adrian Popescu - Necșești. Prin urmare, însăși rațiunea de a fi a PNL-CD era menținerea în interiorul Convenției și adoptarea strategiei opoziției unite în fața unui adversar politic major. PNL-CD a fost singura formațiune de sorginte liberală care nu a părăsit CDR niciodată de la înființarea sa și până la absorbție. În rest, se poate vorbi de o dinamică specifică a relației între Convenție pe de o parte și PNL sau partidele de orientare liberală pe de altă parte. Concret, cu excepția PNL-CD, relația liberalilor cu CDR urmează parcă un tipar, după care apropierea unui partid liberal de Convenție coincidea sau era urmată la scurt timp de plecarea altuia.

Practic, în 1992 PNL a avut de ales între a candida singur în alegeri, urmând logica partidelor politice pentru care participarea pe liste proprii este testul suprem și a candida pe liste comune, urmând logica unității politice în scopul câștigării alegerilor în fața unui competitor mai puternic. Opțiunea PNL la acea dată pentru prima variantă s-a dovedit o eroare strategică, consecința ei fiind un rezultat sub pragul electoral și rămânerea în afara Parlamentului în intervalul 1992-1996. Interesant este faptul că PNL s-a aflat și ulterior în fața aceleiași dileme strategice. În funcție de context însă, aceeași decizie - a participării pe cont propriu în alegeri - s-a dovedit eronată în 1992, dar salvatoare în 2000, când PNL a părăsit din nou CDR pentru a-și măsura pe cont propriu forțele în alegeri. Cea de-a treia sciziune s-a consumat în urma Congresului de la Brașov din 1993 care a „sanționat” politic eșecul electoral din 1992 și a înlocuit conducerea partidului. Noul președinte al PNL a devenit în acel moment Mircea Ionescu Quintus, iar Radu Câmpeanu, împreună cu câțiva dintre apropiații săi au părăsit partidul și au creat Partidul Național Liberal - Câmpeanu (PNL-C). Perioada următoare a fost marcată de revenirea PNL în Convenție - la finele anului 1994 și de apropierea între PL'93 și Partidul Alianței Civice (PAC), o altă formațiune de construcție și gândire liberală. Acestea din urmă au părăsit CDR la începutul anului 1995 și au participat sub forma unei alianțe la alegerile generale din 1996. La fel ca PNL în 1992, nici alianța dintre PAC și PL'93 nu a reușit depășirea pragului electoral. Una din explicațiile eșecului, valabilă atât pentru 1992, cât și pentru 1996, este oferită de „teoria alegătorului rațional”, care preferă să-și maximizeze profitul acordând votul unei formațiuni mai bine plasate. Pe baza unui astfel de raționament, este foarte probabil că atât PNL în 1992, cât și alianța dintre PAC și PL'93 în 1996 au pierdut voturi în favoarea Convenției Democratice.

Nu întâmplător am ales anul 1998 ca delimitare între primele două perioade. În acest an avea să se realizeze, în cea mai mare parte, unificarea liberală, prin absorbția de către PNL a Partidului Liberal (rezultat din unificarea PNL-CD și PL'93) și fuziunea cu PAC. Din acest moment începe, practic, reafirmarea PNL atât în interiorul Convenției

Democratice, cât și pe scena politică în ansamblu. Reunificarea venea după îndelungi discuții și tratative și era încununarea unor eforturi colective. Evenimentele principale care au marcat această a doua etapă, pe care am stabilit-o convențional în evoluția PNL, au fost alegerile din 2000, respectiv stabilirea strategiei electorale în sensul participării pe liste proprii, cele două congrese în care au avut loc alegeri - februarie 2001 și august 2002 și, în fine, finalizarea unificării liberale prin absorbția PNL-C și crearea Alianței Dreptate și Adevăr în august 2003. Unificarea în jurul PNL și consolidarea PNL pe dreapta scenei politice a continuat și în anii următori, prin absorbția altor formațiuni. În perioada 2001-2003 au avut loc trei congrese extraordinare de fuziune: cu Alianța pentru România (APR) în ianuarie 2001, cu Uniunea Forțelor de Dreapta (UFD) în aprilie 2003 și cu PNL-C în august 2003. O dată cu definitivarea unificării liberale PNL a intrat într-o a treia etapă a evoluției sale de după 1989 - consolidarea sa ca unic partid autentic de dreapta și transformarea într-un partid mare. În urma alegerilor din 2004, PNL a devenit principalul partid de guvernare, președintele PNL Călin Popescu-Tăriceanu devenind și primul-ministru al României.

Extras de pe site-ul www.pnl.ro